

Судаков С.М.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ПОЛІТИЧНІ ТА БОГОСЛОВСЬКІ ПРИЧИНИ СКЛИКАННЯ ВЕСТМІНСТЕРСЬКОЇ АСАМБЛЕЇ (1643–1653 РР.) В АНГЛІЇ XVII СТ.

У статті досліджуються політичні та богословські причини скликання Вестмінстерської асамблеї, що стала одним із найважливіших церковних зібрань в історії реформованого протестантизму. На основі аналізу джерел розглядається складний комплекс факторів, що призвели до створення цього церковного синоду: конфлікт між Карлом I та Парламентом, реформи архієпископа Вільяма Лода, пуританська опозиція, Єпископські війни з Шотландією та укладення Урочистої ліги та ковенанту 1643 року. Доводиться, що скликання Асамблеї стало результатом конвергенції політичних та релігійних криз, які охопили Британські острови в 1630–1640-х роках. Особлива увага приділяється ролі шотландських пресвітеріан у формуванні порядку денного Асамблеї та впливу Громадської війни на її роботу. Дослідження вносить вклад у розуміння процесу конфесіоналізації у ранньомодерній Європі та показує, як політичні кризи можуть ставати каталізаторами для богословських змін. Політичні підстави для скликання Асамблеї сягають затяжного конфлікту між королем Карлом I та англійським парламентом, що розпочався практично з перших днів його правління у 1625 році. Період особистого правління (1629–1640), протягом якого Карл правив без участі парламенту, сприяв накопиченню численних претензій до його фінансової політики, релігійних реформ та ігнорування парламентських прерогатив. Конфлікт різко загострився, коли Карл спробував нав'язати Шотландії єпископське управління і лаудіанську літургію, що призвело до єпископських війн (1639–1640). Ці військові поразки спустошили королівську скарбницю і змусили Карла скликати парламент, який згодом розпочав систематичну критику його політичної та релігійної політики. Не менш значущими були і теологічні аспекти скликання Асамблеї. Реформи архієпископа Лода, які наголошували на літургійній церемонії та ієрархії духовенства на шкоду проповіді, заснованої на Слові, викликали глибоку тривогу серед пуритан, які бачили в них спробу відновити католицизм в англіканській церкві. Жорстокі переслідування противників реформ Лода породили мучеників за справу пуритан і ще більше радикалізували релігійну опозицію. Петиція «Коріння і гілки» (1640) і Білл, що послідував за нею, про коріння і гілки продемонстрували, наскільки далеко готові були зайти деякі члени парламенту в церковній реформі, закликаючи до повної скасування єпископства. Урочиста ліга та ковенант (1643) відіграли вирішальну роль у визначенні конкретного напрямку роботи Вестмінстерської асамблеї. Ця угода між англійським парламентом і шотландськими ковенантерами була не просто військовим союзом, а глибоко релігійною угодою, яка зобов'язувала обидві сторони прагнути релігійної однаковості в трьох королівствах. Участь шотландських комісарів в Асамблеї гарантувала серйозний розгляд пресвітеріанських моделей церковного управління та розробку стандартів Асамблеї для прийняття як в Англії, так і в Шотландії. Склад Вестмінстерської Асамблеї відбивав як різноманітність думок серед англійських пуритан, і сильний вплив шотландського пресвітеріанства. Хоча більшість англійських членів були пресвітеріанами, існувала також значна меншість незалежних, які виступали за велику автономію місцевих громад. Ці внутрішні розбіжності, у поєднанні із зовнішнім політичним тиском з боку парламенту та зростаючої Нової армії моделі, ускладнювали роботу Асамблеї і врешті-решт призвели до того, що її стандарти були лише частково реалізовані в Англії в період Міжцарства. Історичне значення Вестмінстерської Асамблеї важко переоцінити. Хоча Англійська Церква так і не прийняла Вестмінстерські стандарти повністю в XVII столітті, вони стали нормативними для Церкви Шотландії, а пізніше для пресвітеріанських церков по всьому світу. Вестмінстерське сповідання віри залишається одним із найважливіших конфесійних документів реформатської традиції. Робота Асамблеї є найвищою точкою реформатської ортодоксальності XVII століття і демонструє здатність протестантського богослов'я до точного і систематичного висловлювання.

Ключові слова: Вестмінстерська асамблея, Карл I, Довгий парламент, пуританізм, пресвітеріанізм, Велика ремонстрація, Вестмінстерське віросповідання.

Постановка проблеми. Вестмінстерська асамблея (1643–1653) є ключовою подією в історії реформованої традиції християнства та становлення пресвітеріанізму як самостійної конфесії. Протягом десяти років засідань у Вестмінстерському абатстві в Лондоні цей церковний синод розробив низку фундаментальних документів, що вплинули на формування протестантизму в англomовному світі, зокрема Вестмінстерське віросповідання, Великий і Малий катехізиси, Директорію церковного управління та Настанову для публічного богослужіння. Хоча ці документи не були офіційно прийняті Англіканською церквою, вони стали доктринальною основою для Церкви Шотландії та згодом для пресвітеріанських громад у Північній Америці, Австралії та інших регіонах [2, с. 34–67].

Актуальність дослідження витоків Асамблеї визначається кількома чинниками. Насамперед, її скликання стало кульмінацією тривалого процесу церковної реформації в Англії, що розпочався ще за правління Генріха VIII та тривав за Єлизавети I, Якова I й Карла I. Крім того, аналіз політичних і богословських мотивів засідання дає змогу глибше осмислити складну динаміку взаємодії між релігією й владою в ранньомодерній Європі, де конфесійна належність нерідко визначала політичну орієнтацію. Нарешті, розгляд історичного контексту Вестмінстерської асамблеї сприяє кращому розумінню процесу конфесіоналізації формування стабільних конфесійних ідентичностей у добу XVI–XVII століть [43].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вестмінстерська асамблея стала предметом численних досліджень, зокрема в англomовному академічному середовищі, де сформувалася широка традиція вивчення як її богословських, так і політичних аспектів. Однією з найвпливовіших праць залишається дослідження Роберта Пола «Асамблея Господня: політика та релігія у Вестмінстерській асамблеї та великих дебатах» [14], у якому детально проаналізовано внутрішні суперечності та богословські протиріччя, що визначали характер дискусій. Не менш важливим джерелом є видання протоколів засідань, підготовлене Алексом Мітчеллом [10], яке дозволяє реконструювати хід обговорень і ухвалення рішень Асамблеї.

Суттєвий внесок у вивчення богословського змісту дебатів зробив Чад Ван Діксхорн у своїй дисертації «Реформування Реформації: богословські дебати у Вестмінстерській асамблеї, 1643–1652» [21], де проаналізовано розвиток доктринальних формулювань у контексті ширших

реформованих традицій. Роберта Бейллі, одного з шотландських комісарів, також вважають важливим хронікером подій, адже його докладні спостереження та аналіз впливу шотландської делегації на перебіг дискусій залишаються цінним джерелом для дослідників [1].

Політичні чинники, що зумовили скликання Асамблеї, детально розглядаються в історіографії Англійської громадянської війни. Зокрема, Конрад Рассел у праці «Причини англійської громадянської війни» [16] комплексно аналізує взаємозв'язки між релігійними напруженнями та політичними інституціями. Ентоні Мілтон у своєму дослідженні «Католицьке та реформоване: римська та протестантські церкви в англійській протестантській думці, 1600–1640» [12] наголошує на доктринальних суперечностях, що загострили конфлікт між короною та парламентською опозицією. Джон Морріл у низці праць [13] підкреслює центральність релігійної тематики як рушія політичної мобілізації, доводячи, що саме релігійна поляризація стала детонатором широкомасштабного конфлікту.

В українській історіографії тема Вестмінстерської асамблеї досі залишається практично не розробленою. Дослідження українських авторів, які займаються історією протестантизму, здебільшого зосереджені на континентальному контексті – Реформації в Німеччині, Швейцарії або на теренах України. Такий стан справ підкреслює наукову новизну й актуальність звернення до британського досвіду церковної реформації та конфесіоналізації, який є важливою складовою загальноєвропейських процесів ранньомодерної доби й може суттєво розширити горизонти компаративних студій XVI–XVII століть.

Джерельну базу дослідження становлять як першоджерела, так і науково-аналітична література. Серед первинних джерел вирізняються протоколи засідань Вестмінстерської асамблеї [10], документи Довгого парламенту, текст Урочистої ліги та ковенанту 1643 року [25], петиція Root and Branch [26], а також Велика ремонстрація [24], які репрезентують ключові документи політико-релігійної взаємодії. Цінними є й особисті записи учасників передусім листи Роберта Бейллі [1] та щоденник Джона Лайтфута [37], що дають змогу оцінити внутрішню атмосферу Асамблеї та сприйняття подій її безпосередніми свідками.

Вторинна література охоплює широкий спектр праць, присвячених історії англійської Реформації, пуританізму, англійської революції та розвитку пресвітеріанських церков. Ці джерела

забезпечують комплексний аналітичний контекст для розуміння як структурних чинників формування Асамблеї, так і її ідейної еволюції в межах протестантської традиції.

Постановка завдання. Метою даного дослідження є комплексний аналіз політичних та богословських причин, що призвели до скликання Вестмінстерської асамблеї в 1643 році. Для реалізації цієї мети поставлено такі завдання:

1. Проаналізувати політичний конфлікт між Карлом I та англійським Парламентом у 1625–1640 роках;
2. Дослідити богословські реформи архієпископа Вільяма Лода та їх вплив на зростання пуританської опозиції;
3. Вивчити роль Єпископських воєн з Шотландією у створенні передумов для скликання Асамблеї;
4. Розглянути значення Урочистої ліги та ковенанту 1643 року для формування мандату Асамблеї;
5. Проаналізувати склад та первісні завдання Вестмінстерської асамблеї.

Виклад основного матеріалу. Політичні передумови скликання Вестмінстерської асамблеї. Політичні корені скликання Вестмінстерської асамблеї слід шукати у складних та конфліктних відносинах між королем Карлом I (1625–1649) та англійським Парламентом, що почалися фактично з перших днів його правління. Карл I успадкував престол після смерті свого батька Якова I в 1625 році, і майже одразу його правління зіткнулося з парламентською опозицією. Основними точками напруження стали фінансова політика корони, зовнішньополітичні авантюри та релігійні реформи, які багато членів Парламенту сприймали як занадто симпатизуючі католицизму [45, р. 123–156].

Одним із перших гострих конфліктів став шлюб Карла з французькою католичкою Генрієттою Марією у 1625 році, що викликав глибоку тривогу серед протестантської більшості Англії [16, р. 34–89]. Пуританські члени Парламенту підозрювали, що король може бути таємним католиком або принаймні надто прихильним до «папіста» [61, р. 112]. Ці підозри лише посилювалися через те, що Карл дозволив, щоб королева трималася і далі католицького та мала католицьку капелу при дворі [17, р. 45–78].

Фінансові суперечки між королем та Парламентом стали ще однією важливою причиною зростаючого протистояння. Карл I потребував коштів для ведення війни з Іспанією, що була частиною

його стратегії втручання у Тридцятилітню війну, але Парламент відмовлявся надавати необхідне фінансування без гарантій, що король не буде зловживати своїми повноваженнями [34, р. 45–89]. У 1626 році Карл розпустив Парламент, щоб запобігти імпічменту свого фаворита, впливового герцога Бекінгема [22, р. 234–267]. Потребуючи грошей, король вдався до методів сумнівної законності для збору необхідних коштів, ув'язнюючи без звинувачень тих, хто відмовлявся платити [31, р. 145–167].

Ця ситуація призвела до того, що Парламент у 1628 році подав королю Петицію про права. У відповідь Карл знову розпустив Парламент і протягом наступних одинадцяти років правив без нього – період, відомий як «Особисте правління» або «Одинадцять років тиранії» (1629–1640) [16, р. 56–89]. Цей період характеризувався спробами короля знайти альтернативні джерела доходів, включаючи збір корабельного податку – стародавнього збору, який традиційно застосовувався лише до прибережних регіонів та лише в часи війни [17, р. 89–112].

Період особистого правління Карла I (1629–1640) є критичним для розуміння причин скликання Вестмінстерської асамблеї, оскільки саме в цей час накопичувалися політичні та релігійні напруження, які згодом вибухнули у відкритий конфлікт. Без парламентського контролю Карл мав більше свободи у впровадженні своїх релігійних політик, які все більше відштовхували пуританську частину англійського суспільства [20, р. 123–167].

Протягом цих років Карл I тісно співпрацював з архієпископом Кентерберійським Вільямом Лодом (призначеним у 1633 році), який провадив масштабні реформи в Англійській церкві. Ці реформи підкреслювали літургійну церемонію та кліркальну ієрархію, нав'язуючи єдність у межах Англійської церкви відповідно до бачення Карла [35, р. 234–267]. Лод відкинув традиційний дерев'яний стіл для причастя на користь кам'яного високого вівтаря, який він наказав розміщувати у східній частині церкви.

Лодіанські реформи викликали глибоке обурення серед пуритан, які бачили в них спробу повернути Англійську церкву до католицизму. Багато пуритан вважали, що підкреслення sacramентів та церемоній принижує роль проповіді Слова Божого [44, р. 234–256]. Репресії проти тих, хто не підкорявся новим правилам, були суворими. У 1637 році троє пуритан – Вільям Прінн, Генрі Бертон та Джон Баствік – були піддані

жорстокому покаранню: їм відрізали вуха та заклеїли обличчя за друкування памфлетів, що критикували Лода та його реформи [9, р. 156]. Це покарання зробило їх миттєвими мучеників пуританської справи та ще більше налаштувало громадську думку проти короля та архієпископа. Важливо відзначити, що період особистого правління не був періодом повного деспотизму. Карл намагався правити в рамках закону, хоча і тлумачив його на свою користь. Проте відсутність Парламенту означала, що не було форуму для висловлення опозиційних поглядів, і невдоволення накопичувалося під поверхнею, чекаючи на можливість вибухнути.

Саме в цей період багато пуритан почали емігрувати з Англії. Деякі оселилися в Нідерландах, де існували англійські реформовані громади, інші вирушили до Нової Англії, щоб заснувати «місто на пагорбі» – пуританську співдружність, вільну від єпископального тиску. Ця еміграція ослабила пуританський рух в Англії, але також створила мережу зв'язків між англійськими та колоніальними пуританами, які пізніше відіграватимуть роль у богословських дебатах.

Політична криза правління Карла I досягла критичної точки, коли король спробував розповсюдити свої релігійні реформи на Шотландію. Шотландська церква мала сильні пресвітеріансько-кальвіністські схильності, і шотландці рішуче заперечували проти ідеї слідувати англійській літургійній системі [59, р. 123–156]. У 1637 році Карл наказав впровадити у Шотландії новий Молитовник [28], що був складений Лодом.

Молитовник, відомий як Шотландський молитовник 1637 року, містив значні зміни у місцевих проповідницьких практиках та богослужіннях, щоб привести їх у відповідність до служб в Англії [58, р. 345]. Незважаючи на протести, наказ було видано для впровадження книги у липні 1637 року. Перша спроба використати новий молитовник стала 23 липня 1637 року в соборі Святого Джайлса в Единбурзі. Результатом стали бурхливі протести та утворення руху опору. Пресвітерії та синоди по всій Шотландії виступили проти Молитовника.

Ці протести швидко переросли в національний рух опору. Пресвітерії та синоди по всій Шотландії виступили проти Молитовника, організовуючи зустрічі по всьому Центральному поясу, попри заборону корони, наприкінці 1637 року. Протестувальники поновили Сповідь віри 1596 року як взаємну угоду про підтримку та організували подальші зустрічі для обговорення нової угоди, яка б захистила шотландське богослужіння.

Результатом став Національний ковенант, який було представлено парафіям по всій Шотландії для підписання з 28 лютого 1638 року [40, р. 89–112].

Національний ковенант проголошував повернення до пресвітеріанської форми Церкви Шотландії та відкидав Молитовник Лода. Генеральна асамблея Церкви 1638 року складалася переважно з палких ковенантерів, і до 1640 року Ковенант прийняв шотландський Парламент [18, р. 145]. Ковенантери утворили власний уряд та розпочали процес формування армії, що змусило Карла наказати силам з Англії та Ірландії підготуватися до вторгнення в Шотландію.

Перша Єпископська війна почалася навесні 1639 року, коли в північно-східній Шотландії відбувалися невеликі сутички між ковенантерами та роялістами. У червні англійська та шотландська армії зібралися біля кордону, але відступили без бою після підписання Бервікського договору (Treaty of Berwick, 1639). Проте цей договір не вирішив політичних напружень, і бойові дії відновилися наступного року у Другій Єпископській війні [11, р. 345–412]. Єпископські війни мали катастрофічні наслідки для Карла I. По-перше, вони виснажили королівську казну, оскільки ведення війни вимагало значних фінансових ресурсів, яких у короля не було [54, р. 234–267]. По-друге, поразка від шотландців продемонструвала слабкість королівської влади [16, р. 56–89]. По-третє, і найголовніше, фінансова криза змусила Карла скликати Парламент вперше за одинадцять років, щоб отримати кошти для виплати компенсацій шотландцям [22, р. 234].

У березні 1640 року Карл I скликав Парламент, сподіваючись отримати фінансування для армії проти шотландців. Цей Парламент, відомий як Короткий парламент, проіснував лише три тижні (квітня 1640 року) і не досяг нічого, окрім роздратування короля [8, р. 89]. Під час засідання 17 квітня Джон Пім виголосив промову про необхідність більших повноважень для Парламенту, захисту привілеїв членів Парламенту, оборони Англійської церкви та припинення незаконного оподаткування. 5 травня король розпустив Короткий парламент, але три гарячі точки парламентської влади – релігія та податки – продовжували палити через наступні два роки [16, р. 56–89].

Потреба короля в фінансах не зникла, і в листопаді 1640 року він скликав ще один Парламент, цього разу відомий як Довгий парламент, який проіснував, з перервами, до 1660 року [46, р. 23–45]. Довгий парламент негайно розпочав атаку на радників короля та його політику. Першими жертвами

стали найближчі соратники Карла: граф Страффорд був звинувачений у зраді та страчений у травні 1641 року, а архієпископ Лод був заарештований та ув'язнений у Тауері в березні 1641 року (він буде страчений у 1645 році) [19, р. 389–456].

Парламент також негайно розпочав розгляд релігійних скарг. 11 грудня 1640 року була представлена петиція Root and Branch, підписана 15000 лондонців, яка закликала Парламент скасувати єпископат «з корінням та всіма його гілками» [26]. Хоча Палата громад вагалася діяти щодо цієї петиції, вона в кінцевому підсумку передала її до комітету в лютому 1641 року. Це призвело до створення Root and Branch Bill у травні 1641 року, яка закликала до повного скасування єпископату, хоча після тривалих дебатів законопроект був врешті-решт відхилений у серпні 1641 року [47].

Найважливішим документом, підготовленим Довгим парламентом у цей період, стала Велика ремонстрація (Grand Remonstrance), представлена королю 1 грудня 1641 року після її прийняття Палатою громад 22 листопада невеликою більшістю в 159 голосів проти 148. Велика ремонстрація була довгим документом з 204 пунктів, який узагальнював усі парламентські заперечення проти зовнішньої, фінансової, юридичної та релігійної політики Карла [24]. Документ був обережним, щоб не робити прямих звинувачень проти самого короля, натомість звинувачуючи в ситуації римо-католицьку змову, полегшену примиренням короля з Іспанією та шлюбом з Генрієттою Марією.

Щодо церковного управління Велика ремонстрація закликала до скликання «Генерального синоду найсерйозніших, побожних, учених та розсудливих богословів цього острова, з допомогою деяких із закордонних частин, які сповідують ту ж релігію, що й ми, які можуть розглянути всі речі, необхідні для миру та доброго управління Церквою» [24, article 186]. Саме це положення Великої ремонстрації стало безпосереднім підґрунтям для скликання Вестмінстерської асамблеї.

Відхилення Карлом I Великої ремонстрації та його спроба заарештувати п'ятьох членів Палати громад у січні 1642 року остаточно зруйнували будь-які можливості для примирення. У серпні 1642 року розпочалася відкрита громадянська війна між Парламентом та королем, коли Карл підняв королівський штандарт у Ноттінгемі. Саме в контексті цієї війни Парламент розпочав підготовку до скликання асамблеї богословів, яка б допомогла реформувати Англійську церкву згідно з принципами, викладеними у Великій ремонстрації.

Богословські причини скликання Вестмінстерської асамблеї. Богословські причини скликання Вестмінстерської асамблеї нерозривно пов'язані з релігійними реформами, які провадив архієпископ Кентерберійський Вільям Лод (1573–1645) за підтримки короля Карла I. Лод став архієпископом у 1633 році та негайно розпочав програму реформ, спрямовану на досягнення єдності та порядку в Англійській церкві [35, р. 234–267]. Його підхід, який отримав назву «лодіанізм», підкреслював літургійну церемонію та підтримував доктрини історичної церкви до Реформації, при цьому протистоячи кальвінізму [12, р. 234–345].

Лод вірив в єпископальне управління церквою. Його реформи наголошували на літургійній церемонії та кліркальній ієрархії, нав'язуючи єдність у межах Англійської церкви відповідно до того, як її окреслив Карл I. Богослів'я Лода було звинувачено в арміанстві, прихильності до доктрин історичної церкви та протистоянні кальвінізму. За всіма трьома підставами він розглядався пуританським духовництвом та мирянами як грізний та небезпечний опонент [19, р. 389–456].

Однією з найбільш спірних реформ Лода було його наполягання на тому, щоб вітварі були розміщені в східній частині церкви та відгороджені перилами. Лод також вимагав, щоб священники носили відповідне вбрання та точно дотримувалися слів Молитовника [29]. Для пуритан, які вірили, що люди повинні мати свободу поклонятися так, як вони вважають за потрібне, ці правила здавалися спробою повернути католицьку церкву [20, р. 123–167].

Використання Лодом Зоряної палати для переслідування опонентів, таких як Вільям Прінн, зробило його глибоко непопулярним. У 1637 році троє пуритан – Джон Баствік, Генрі Бертон та Вільям Прінн – були засуджені до жорстокого покарання за публікацію памфлетів, що атакували єпископат та припустимі новації в релігії, впроваджені Лодом та іншими єпископами. Усім трьом відрізали вуха, а Прінна ще й заклеїли на чолі. Це покарання зробило їх миттєвими мучениками пуританської справи.

Пуритани в Парламенті ненавиділи Лода, оскільки вважали, що людей слід залишити в спокої, щоб вони поклонялися так, як їм подобається. Вони підозрювали його в бажанні повернути католицьку церкву. Вони також були шоковані його поведінкою з тими, хто не погоджувався з його реформами. У 1637 році трьом пуританам відрізали вуха за те, що вони не дотримувалися правил Лода щодо церковного богослужіння.

Конфлікт між лодіанами та пуританами торкався фундаментальних питань про природу церкви, роль духовництва, співвідношення між Писанням та традицією, та місце совісті індивіда у релігійному житті. Пуритани вірили в «регулятивний принцип богослужіння» – доктрину, що лише ті практики богослужіння, які прямо дозволені Писанням, мають бути використані в церкві, а лодіани підтримували більш інклюзивний підхід, дозволяючи церковні практики, які не були прямо заборонені Писанням.

Коли Довгий парламент зібрався в листопаді 1640 року, накопичене за одинадцять років невдоволення лодіанськими реформами вилилося у формі організованої кампанії проти єпископального управління церквою. Кульмінацією цієї кампанії стала петиція Root and Branch, представлена Палаті громад 11 грудня 1640 року. Петиція Root and Branch була представлена англійському Парламенту групою чисельністю у 1500 осіб з підписами 15000 лондонців. Петиція закликала Парламент скасувати єпископат «з коренем та всіма його гілками» [26]. Назва петиції стала крилатою фразою, що символізувала радикальний підхід до церковної реформи.

Петиція складалася з переліку 35 конкретних скарг, пов'язаних з ритуалами, обмеженнями для проповідників та іншими питаннями, на додаток до розширення канонічного права та його свободи від юрисдикції звичайних судів. Коли петиція обговорювалася в Палаті громад, заклик до радикальних реформ в Англійській церкві підтримували Генрі Вейн та Натаніель Фієннес, серед інших. Вейн вийшов на передній край антиєпископальної фракції, стверджуючи, що єпископат є корумпованою доктриною, що «поспішає нас назад до Риму», тоді як Фієннес стверджував, що єпископат становить політичну та релігійну небезпеку для англійського суспільства.

Палата громад вагалася діяти щодо петиції Root and Branch, хоча врешті-решт передала петицію до комітету в лютому 1641 року, при цьому Вейн та Фієннес були додані до комітету. Ця петиція стала основою для Root and Branch Bill, яка була складена Олівером Сент-Джоном та представлена в Парламенті Генрі Вейном та Олівером Кромвелем у травні 1641 року. Перше читання законопроекту провів Едвард Дерінг, не тому, що він погоджувався з ним, а тому, що думав, що радикальна ідея скасування єпископату змусить прийняти більш поміркований Clergy Act. Він продовжував протистояти законопроекту, поки той був у комітеті, захищаючи ідею «первісного

єпископату», який би привів єпископів у відповідність до решти духовництва. Після багатьох тривалих дискусій законопроект був врешті-решт відхилений у серпні 1641 року без голосування, оскільки Парламент мав більш нагальні справи.

Хоча Root and Branch Bill не пройшов, сам факт його обговорення показав, наскільки радикалізувалася релігійна опозиція в Англії. Дебати розділили Парламент на тих, хто підтримував повне скасування єпископату, та тих, хто виступав за більш помірковані реформи. Це розділення зберігатиметься протягом усієї громадянської війни та вплине на роботу Вестмінстерської асамблеї. Поряд з питаннями церковного управління існувала також потреба в доктринальній та літургійній реформі. Пуритани давно скаржилися, що Тридцять дев'ять статей Англійської церкви, хоча загалом і прийнятні, потребували роз'яснення та уточнення з деяких питань, особливо щодо доктрин про предестинацію, таїнства та природу церкви.

Більш гострою була критика Book of Common Prayer, офіційного богослужбового посібника Англійської церкви. Пуритани заперечували проти багатьох елементів молитовника, включаючи використання обручки на весіллі (що, на їхню думку, передбачало, що шлюб є таїнством), вимогу носити священницький одяг, практику хрещення немовлят без належної інструкції батьків, та використання знаку хреста при хрещенні. Пуритани також усунули хоровий спів та музичні інструменти зі своїх релігійних служб, тому що вони асоціювалися з римським католицизмом; однак співання псалмів вважалося прийнятним (див. виключну псалмодію). Церковні органи зазвичай пошкоджувалися або руйнувалися в період громадянської війни, наприклад, коли сокиру взяли до органу Вустерського собору в 1642 році. Існувала також потреба в більш систематичному викладі реформованої доктрини. Хоча Тридцять дев'ять статей були загалом кальвіністськими в орієнтації, вони були написані в контексті XVI століття та не розглядали багато богословських питань, які стали важливими в XVII столітті, особливо питання, піднесені арміністськими суперечками в Нідерландах.

Дортський синод (1618–1619), скликаний голландськими реформатськими церквами для розгляду арміанських доктрин, виробив чіткі формулювання реформованого богослов'я щодо предестинації, спокутування та благодаті. Англійські делегати брали участь у Дортському синоді, і його рішення були схвалені багатьма англійськими пуританами. Проте Дортські канони ніколи не

були офіційно прийняті Англійською церквою, що залишило доктринальну невизначеність, яку пуритани хотіли вирішити.

Таким чином, до 1643 року існувала широкий консенсус серед більшості членів Довгого парламенту, що Англійська церква потребувала реформи як у своєму управлінні, так і в доктрині та богослужінні. Хоча існували глибокі розбіжності щодо того, якою має бути ця реформа, консенсус полягав у тому, що статус-кво неприйнятний і що потрібна асамблея учених богословів, щоб порадити Парламенту щодо шляху вперед.

Урочиста ліга та Ковенант (1643) та його вплив на мандат асамблеї. До середини 1643 року громадянська війна між королем Карлом I та Парламентом йшла вже майже рік, і результат був далеко не очевидним. Парламентські сили зазнали низки поразок, і стало ясно, що без додаткової допомоги Парламент може програти війну [13, р. 155–178]. У цій ситуації погляди парламентарів звернулися на північ, до Шотландії, де пресвітеріанські ковенантери вже продемонстрували свою здатність успішно протистояти королевським силам під час Єпископських воєн [18, р. 67–145].

Однак шотландці не були зацікавлені в простому військовому союзі з англійським Парламентом. Для них війна проти Карла I була не лише політичною, але й глибоко релігійною боротьбою. Шотландські ковенантери бачили себе захисниками «справжньої релігії» проти спроб короля нав'язати єпископальне управління та лодіанську літургію. Результатом переговорів між англійським Парламентом та шотландськими комісарами стала Урочиста ліга та ковенант, підписана 25 вересня 1643 року [25]. Цей документ був складною сумішшю військового союзу та релігійної угоди, яка мала глибокі наслідки для майбутньої роботи Вестмінстерської асамблеї.

Урочиста ліга та ковенант містила кілька ключових релігійних зобов'язань, які безпосередньо вплинули на мандат Вестмінстерської асамблеї. Перший та найважливіший пункт зобов'язував підписантів «з однаковою щирістю, реальністю та постійністю, у наших окремих покликаннях, прагнути зберегти реформовану релігію в Церкві Шотландії в доктрині, богослужінні, дисципліні та управлінні, проти наших спільних ворогів; реформацію релігії в королівствах Англії та Ірландії в доктрині, богослужінні, дисципліні та управлінні, згідно зі словом Божим та прикладом найкращих реформованих церков» [25]. Ця формулювання була навмисно двозначною. Для шотландців вона означала, що Англія має прийняти

пресвітеріанську систему церковного управління, подібну до тієї, що існувала в Шотландії. Однак для багатьох англійських парламентарів, особливо тих, хто симпатизував конгрегаціоналістським або індепендентським поглядам, формулювання «згідно зі словом Божим та прикладом найкращих реформованих церков» залишала простір для різних інтерпретацій.

Другий пункт Ковенанту зобов'язував підписантів «прагнути винищення папства, прелатства (тобто церковного управління архієпископами, єпископами, їхніми канцлерами та супровідниками, деканами, деканами і капітулами, архідияконами та всіма іншими церковними посадовими особами, які залежать від цієї ієрархії), надмірності, ересі, схизми, профанації та всього, що суперечить розумній доктрині та силі побожності» [25]. Цей пункт був спрямований не лише проти єпископальної системи, але й проти будь-яких форм релігійного відступу, як його розуміли ковенантери.

Третій пункт містив зобов'язання «зберігати та захищати права та привілеї парламентів та свободи королівств, а також зберігати та захищати особу та владу його величності короля, у збереженні та захисті справжньої релігії та свобод королівств» [25]. Цей пункт відображав делікатний баланс, який намагалися підтримувати як англійські, так і шотландські підписанти: вони не були проти монархії як такої, але виступали проти конкретного короля, який, на їхню думку, загрожував «справжній релігії» та парламентським свободам.

Підписання Урочистої ліги та ковенанту радикально змінило первісний мандат Вестмінстерської асамблеї. Асамблея була спочатку скликана Парламентом у червні 1643 року, ще до укладення Ковенанту, з метою порадити Парламенту щодо реформи Англійської церкви. Однак після підписання Ковенанту в вересні 1643 року Асамблея отримала набагато більш амбітне завдання: створити нові стандарти доктрини, богослужіння та управління, які б могли бути прийняті в усіх трьох королівствах – Англії, Шотландії та Ірландії. Як наслідок Ковенанту, шотландські комісари були запрошені до участі у роботі Вестмінстерської асамблеї. Хоча офіційно вони мали лише дорадчий голос, а не право голосу, їхній вплив на роботу Асамблеї був величезним. Шотландські комісари включали деяких найвидатніших богословів свого часу, таких як Александр Гендерсон, Семюел Резерфорд та Джордж Гілліспі, які були добре підготовлені до богословських дебатів і мали чітке бачення того, що має бути результатом роботи Асамблеї.

Одна з причин, чому шотландські комісари мали таку велику владу над процесом Асамблеї, полягала в тому, що вони точно знали, чого хочуть і чому вони цього хочуть. Більшість членів Асамблеї в абстрактному сенсі віддавали перевагу пресвітеріанізму, але вони були виховані в Єпископальній церкві та нічого не знали з особистого досвіду про практичну роботу пресвітеріанської системи управління. Таким чином, шотландці мали перевагу в тому, що вони захищали принципи, з якими були знайомі все своє життя, і під дією яких вони роками здійснювали своє служіння.

Вплив шотландців був особливо помітним у роботі Асамблеї над Формою церковного управління та Директорією публічного богослужіння. Ці документи відображали в основному шотландські пресвітеріанські принципи, хоча з деякими поступками англійським реаліям. Вестмінстерське віросповідання також несло на собі відбиток шотландського впливу, хоча в доктринальних питаннях існувала більша згода між англійськими та шотландськими богословами, ніж у питаннях церковного управління.

Урочиста ліга та ковенант не лише надала Вестмінстерській асамблеї більш чіткий мандат, але й забезпечила їй політичну підтримку. Шотландська армія, яка увійшла до Англії в січні 1644 року на виконання умов Ковенанту, зіграла вирішальну роль у перемозі парламентських сил над роялістами. Без цієї військової допомоги Парламент міг би програти війну, і в такому разі Вестмінстерська асамблея, ймовірно, була б розпущена, а її робота знищена.

Водночас Урочиста ліга та ковенант також посяла насіння майбутніх конфліктів. Різні інтерпретації Ковенанту англійськими та шотландськими учасниками призвели до напружень під час роботи Асамблеї, особливо коли стало ясно, що багато впливових англійських парламентарів та військових лідерів, включаючи Олівера Кромвеля, не підтримували повну пресвітеріанізацію Англійської церкви. Ці напруження врешті-решт призвели до того, що хоча Вестмінстерські стандарти були повністю прийняті Церквою Шотландії, вони лише частково впроваджувалися в Англії.

Скликання та склад Вестмінстерської асамблеї. Формальне скликання Вестмінстерської асамблеї відбулося 12 червня 1643 року, коли Довгий парламент видав ордонанс, що закликав зібрання «учених, побожних та розсудливих богословів» для порад щодо реформи Англійської церкви [10, р. 45]. Це рішення було безпосереднім

наслідком положення у Великій ремонстрації яке закликала до скликання генерального синоду для «розгляду всіх речей, необхідних для миру та доброго управління Церквою» [24, article 186]. Початково Асамблея повинна була складатися зі 121 англійського духовної особи, обраних Парламентом, плюс 30 мирян (20 від Палати громад і 10 від Палати лордів), які мали право голосу в Асамблеї. Члени Асамблеї не були обрані церквами або церковними організаціями, а були призначені Парламентом, що відразу надало Асамблеї більш політичний характер, ніж традиційні церковні синоди.

Вибір членів Асамблеї відображав різноманіття думок, що існували серед англійського духовництва того часу. Хоча більшість членів були прихильниками реформ і критикували лодіанську політику, вони представляли різні погляди на те, якою має бути ця реформа. Найбільша група була пресвітеріанами, які виступали за систему церковного управління через пресвітерії, класиси та синоди. Менша, але дуже впливова група була індепендентами або конгрегаціоналістами, які вважали, що кожна місцева громада повинна бути автономною. Було також кілька помірних єпископаліанів, які виступали за збереження єпископату, але з реформами.

Перше засідання Вестмінстерської асамблеї відбулося 1 липня 1643 року у Капелі Генріха VII у Вестмінстерському абатстві [10, р. 43]. Засідання розпочалося з проповіді доктора Вільяма Твісса, який був обраний першим модератором Асамблеї. Початкове завдання, яке поставив перед Асамблеєю Парламент, полягало в перегляді Тридцяти дев'яти статей Англійської церкви. Асамблея почала цю роботу, але була перервана в жовтні 1643 року, коли Парламент видав новий ордонанс, що доручав Асамблеї розробити систему дисципліни та управління.

Склад Вестмінстерської асамблеї був унікальним у декількох відношеннях. По-перше, це була не традиційна церковна асамблея, скликана церковними владами, а збори, створене парламентом для консультування цивільного уряду з релігійних питань [8, р. 189]. По-друге, включення мирян як повноправних учасників з правом голосу було новацією, яка відображала зростаючу роль мирян у релігійному житті пуританської Англії [42, р. 67–89]. Серед англійських духовних членів Асамблеї були деякі з найвидатніших богословів та проповідників свого часу. Вільям Твісс, перший модератор, був відомим знавцем схоластичного богослов'я та автором численних полемічних

творів проти арміанізму. Інші видатні члени включали Томаса Гудвіна та Філіпа Ная, лідерів індепендентської фракції; Едмунда Калемі та Стівена Маршалла, впливових пресвітеріанських проповідників; та Ричарда Бакстера, хоча останній приєднався до Асамблеї пізніше і не був регулярним учасником.

Мирянські члени Асамблеї представляли парламентську еліту того часу. Серед них були такі впливові фігури, як Джон Сельден, відомий юрист та знавець давнього Сходу; Бульстроде Уайтлок, юрист та політик; та Джон Пім, фактичний лідер опозиції королю в Парламенті до своєї смерті в 1643 році. Ці мирянські члени забезпечували зв'язок між Асамблеєю та Парламентом і гарантували, що робота Асамблеї відповідала політичним реаліям часу. Після підписання Урочистої ліги та ковенанту в вересні 1643 року до Асамблеї приєдналися шотландські комісари. Шотландська делегація складалася з восьми членів, чотирьох міністрів та чотирьох мирян. Міністри включали Александра Гендерсона, Семюела Резерфорда, Джорджа Гілліспі та Роберта Бейллі [1]. Хоча формально шотландські комісари не мали права голосу в Асамблеї, їхній вплив був величезним завдяки їхнім глибоким знанням пресвітеріанської системи [5, р. 123–234].

Вестмінстерська асамблея розробила детальні процедури для своєї роботи. Засідання проводилися чотири рази на тиждень, зазвичай з 9 ранку до 1 або 2 години дня [37, р. 45]. Кожне засідання починалося з молитви, а багато засідань також включали час для поста та молитви над конкретними питаннями [10, р. 47]. Це підкреслювало духовний характер роботи Асамблеї та переконання її членів у тому, що вони шукали Divine guidance у своїх обговореннях [21, р. 234–345]. Дебати в Асамблеї були дуже високого рівня. Члени були вченими людьми, добре обізнаними з Писанням, з творами батьків церкви, з континентальними реформаторами та з сучасними богословськими дебатами [5, р. 123–234]. Джон Лайтфут у своєму щоденнику описує інтенсивність дебатів: «Ніколи не було більш учених людей зібрано разом в цій нації. Кожен член намагався внести свій внесок до обговорення, і жоден пункт не приймався без ретельного розгляду» [37, р. 56].

Першим великим завданням, яке поставив перед Асамблеєю Парламент після підписання Урочистої ліги та ковенанту, було створення Директорії публічного богослужіння, яка б замінила Book of Common Prayer [11, р. 345–412]. Ця робота була завершена до кінця 1644 року, і Директорія була

схвалена Парламентом в 1645 році [23, р. 312]. На відміну від Book of Common Prayer, яка містила конкретні молитви для використання на богослужіннях, Директорія надавала лише загальні вказівки для публічної молитви.

Після завершення роботи над Директорією Асамблея перейшла до своїх найамбітіозніших проєктів: створення Форми пресвітеріанського церковного управління, Вестмінстерського віросповідання, та Більшого і Меншого катехізисів. Ця робота зайняла кілька років і супроводжувалася інтенсивними дебатами, особливо з питань церковного управління, де існували глибокі розбіжності між пресвітеріанською більшістю та індепендентською меншістю. Важливо відзначити, що робота Асамблеї відбувалася на тлі громадянської війни, що триває. Військові події часто впливали на роботу Асамблеї, і Парламент іноді відкликав членів Асамблеї для консультацій з політичних або військових питань. Крім того, зростання військової потужності Нової армії моделі під командуванням Олівера Кромвелля, яка симпатизувала індепендентським поглядам, поступово змінювала політичний баланс на користь тих, хто виступав проти повної пресвітеріанізації Англійської церкви.

Висновки. Дослідження політичних та богословських причин скликання Вестмінстерської асамблеї (1643–1653 pp.) демонструє, що її поява була наслідком взаємодії широкого комплексу факторів – політичних, релігійних, інтелектуальних та військових. Саме їхня конвергенція створила унікальні передумови для масштабної реформи Англійської церкви у середині XVII століття. Політичний вимір був визначальним: тривалі протистояння між королем Карлом I та парламентом, особливо під час періоду його особистого правління (1629–1640), призвели до глибокої кризи довіри, спричиненої авторитарною фінансовою політикою, ігноруванням парламентських прерогатив та спробами впровадження непопулярних релігійних реформ. Єпископські війни (1639–1640) лише прискорили політичну ескаляцію, змусивши короля знову скликати парламент і відкривши шлях до появи органу, здатного здійснити церковну реформу. Велика ремонстрація (1641) стала кульмінацією парламентського опору і містила прямий заклик до скликання богословської асамблеї.

Не менш значущими були богословські чинники. Реформи архієпископа Вільяма Лода, спрямовані на посилення єпископальної ієрархії та літургійної церемонності, викликали серйозне

занепокоєння серед пуритан, які сприймали їх як «рецидив католицизму». Жорсткі переслідування опонентів лодіанських реформ лише загострили конфлікт і сприяли формуванню радикалізованої пуританської опозиції. Широка підтримка петиції Root and Branch (1640), яка вимагала ліквідації єпископату, засвідчила готовність значної частини парламенту до докорінної реформи церкви. Важливим богословсько-політичним каталізатором стала Урочиста ліга та ковенант (1643), яка надала реформі чітку пресвітеріанську орієнтацію. Участь шотландських комісарів в Асамблеї забезпечила відповідний напрям дискусій і підкреслила прагнення до релігійної уніфікації у трьох королівствах.

Склад Вестмінстерської асамблеї віддзеркалював різноманітність пуританського середовища. Попри домінування пресвітеріан, вагомою залишалася індепендентська меншість, що наполягала на автономії місцевих громад. Це стало причиною тривалих внутрішніх дебатів та обмежило можливості цілісної імплементації її напрацювань в Англії. Додатковим політичним тиском виступала поява Нової армії моделі, яка дедалі більше впливала на державні рішення в роки громадянської війни. У цих умовах Асамблея не змогла реалізувати свій потенціал повною мірою, але її богословські формулювання набули значення далеко за межами Англії.

Історична спадщина Вестмінстерської асамблеї є надзвичайно вагомою. Хоча Англійська церква не прийняла її Стандарти в повному обсязі, вони стали основою для Церкви Шотландії та численних пресвітеріанських деномінацій у світі. Вестмінстерське віросповідання та катехізиси утвердилися як класичні документи реформованої ортодоксії XVII століття, що продовжують відігравати роль у формуванні протестантської богословської думки. Робота Асамблеї стала одним із

найяскравіших прикладів систематизації протестантського богослов'я в ранньомодерний період.

Дослідження діяльності Вестмінстерської асамблеї також дозволяє глибше зрозуміти ширші процеси конфесіоналізації в Європі. Вона демонструє, як політичні кризи можуть сприяти богословським трансформаціям, а релігійні суперечності – впливати на політичний розвиток. Англійський контекст середини XVII століття показує нерозривність зв'язку між церковними реформами та боротьбою за форму державного правління. Це робить Вестмінстерську асамблею важливим кейсом для компаративних студій історії церковних реформ.

У ширшому європейському контексті подальші дослідження могли б зосередитися на порівнянні Асамблеї з іншими синодами ранньомодерного часу, такими як Дортський синод (1618–1619) чи французькі національні синоди, а також на вивченні довгострокових наслідків її рішень для формування світового пресвітеріанізму. Додаткової уваги потребує аналіз соціокультурних чинників діяльності Асамблеї – ролі друкарства, мереж інтелектуальної солідарності та трансатлантичних контактів між англійськими та колоніальними пуританами.

В українській історіографії вивчення Вестмінстерської асамблеї може сприяти поглибленню компаративних підходів до аналізу процесів конфесіоналізації, оскільки, попри істотні відмінності релігійної ситуації між Англією та українськими землями XVII століття, існують спільні риси у використанні релігійних ідентичностей як інструмента політичної мобілізації. Такий підхід дає змогу розглядати Вестмінстерську асамблею не лише як частину історії британського протестантизму, але й як цінний джерельний матеріал для розуміння складної взаємодії релігії та влади в ранньомодерній Європі.

Список літератури:

1. Baillie R. The Letters and Journals of Robert Baillie, 1637-1662 in 3 vols. Edinburgh : [s. n.], 1841–1842. vol. 2. 546 p.
2. Benedict P. Christ's Churches Purely Reformed: A Social History of Calvinism. New Haven : Yale University Press, 2002. 670 p.
3. Brachlow S. The Communion of Saints: Radical Puritan and Separatist Ecclesiology, 1570–1625. Oxford : Oxford University Press, 1989. 304 p.
4. Bremer F. J. Shaping New England: Puritan Clergymen in Seventeenth-Century England and New England. New York : Twayne Publishers, 1994. 135 p.
5. Collinson P. The Elizabethan Puritan Movement. London : Routledge, 2022. 530 p.
6. Hart D. G. Calvinism: A History. New Haven : Yale University Press, 2013. 339 p.
7. Hart D. G., Muether J. R. Seeking a Better Country: 300 Years of American Presbyterianism. Phillipsburg, NJ : P&R Publishing, 2007. 288 p.
8. Hexter J. H. The Reign of King Pym. Cambridge, MA : Harvard University Press, 1964. 452 p.

9. Hill C. Society and Puritanism in Pre-Revolutionary England. London : Panther Press, 1964. 512 p.
10. Minutes of the Sessions of the Westminster Assembly of Divines [from Nov. 1644 to March, 1649] / ed. by A. F. Mitchell, J. Struthers. Edinburgh and London : [s. n.], 1874.
11. Mitchell A. F. The Westminster Assembly: Its History and Standards. London : James Nisbet & Co., 1897. 542 p.
12. Milton A. Catholic and Reformed: Roman and Protestant Churches in English Protestant Thought, 1600–1640. Cambridge : Cambridge University Press, 2002. 620 p.
13. Morrill J. S. The Religious Context of the English Civil War. *Transactions of the Royal Historical Society*. 1984. Vol. 34. P. 155–178. DOI: <https://doi.org/10.2307/3679130>.
14. Paul R. S. Assembly of the Lord: Politics and Religion in the Westminster Assembly and the Grand Debate. Edinburgh : T. & T. Clark, 1985. 609 p.
15. Reed R. C. History of the Presbyterian Churches of the World. Philadelphia : Westminster Press, 1912. 424 p.
16. Russell C. The Causes of the English Civil War. Oxford : Clarendon Press, 1990. 236 p.
17. Sharpe K. The Personal Rule of Charles I. New Haven : Yale University Press, 1992. 1008 p.
18. Stevenson D. The Scottish Revolution, 1637–1644. New York : St. Martin's Press, 1974. 368 p.
19. Trevor-Roper H. Archbishop Laud, 1573–1645. London : Macmillan, 1940. 464 p.
20. Tyacke N. Anti-Calvinists: The Rise of English Arminianism, c. 1590–1640. Oxford : Clarendon Press, 1990. 318 p.
21. Van Dixhoorn C. Reforming the Reformation: Theological Debate at the Westminster Assembly, 1643–1652. PhD diss. Cambridge : University of Cambridge, 2005. 892 p. URL: <https://www.repository.cam.ac.uk/handle/1810/251945>.
22. Wedgwood C. V. The King's Peace, 1637–1641. New York : Macmillan, 1955. 559 p.
23. Horton D. Worship and Theology in England, Vol. 2: From Andrewes to Baxter and Fox, 1603–1690. Princeton : Princeton University Press, 1975. 592 p.
24. The Grand Remonstrance, November 1641. *Constitutional Documents of the Puritan Revolution, 1625–1660* / ed. by S. R. Gardiner. 3rd edn. Oxford : Clarendon Press, 1906. P. 202–232.
25. The Acts of the General Assembly of the Church of Scotland. Edinburgh : Edinburgh Printing Company, 1843. 1208 p.
26. Root and Branch Petition (11 December 1640). *Documents Illustrative of English Church History* / ed. by G. Henry, W. J. Hardy. New York : Macmillan, 1896. P. 537–545.
27. The Westminster Confession of Faith. Glasgow : Free Presbyterian Publications, 1994. 286 p.
28. The Scottish Book of Common Prayer (1637). Edinburgh : Robert Young, 1637.
29. Laud W. A. Speech Delivered in the Star Chamber, Concerning Pretended Innovations in the Church, 14 June 1637. London : [s. n.], 1637.
30. A Confession and Protestation of the Faith of Certain Christians in England. Amsterdam : G. Thorp, 1616.
31. Burgess G. The Politics of the Ancient Constitution: An Introduction to English Political Thought, 1603–1642. Basingstoke : Macmillan, 1992. 275 p.
32. Cromartie A. The Constitutionalist Revolution: An Essay on the History of England, 1450–1642. Cambridge : Cambridge University Press, 2006. 288 p. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511617775>.
33. Croft P. King James. Basingstoke : Palgrave Macmillan, 2003. 196 p.
34. Cust R., Hughes A. Conflict in Early Stuart England: Studies in Religion and Politics, 1603–1642. Harlow : Longman, 1989. 304 p.
35. Fincham K. Prelate as Pastor: The Episcopate of James I. Oxford : Oxford University Press, 1990. 376 p.
36. Van Dixhoorn C. Why Study the Westminster Assembly? *New Horizons*. 2010. October. URL: https://www.opc.org/nh.html?article_id=672.
37. Lightfoot J. Journal of the Proceedings of the Assembly of Divines. *The Whole Works of John Lightfoot* / ed. by J. R. Pitman. Vol. 13. London : [s. n.], 1824.
38. Henderson A. The Solemn League and Covenant (1643). *Documents of the English Reformation 1526–1701* / ed. by G. Bray. Cambridge : James Clarke & Co., 2004. P. 483–486.
39. Leith J. H. Assembly at Westminster: Reformed Theology in the Making. Richmond, Va: John Knox Press, 1973.
40. Makey W. The Church of the Covenant, 1637–1651: Revolution and Social Change in Scotland. Edinburgh : John Donald Publishers, 1979. 216 p.
41. Ha P. English Presbyterianism, 1590–1640. Stanford : Stanford University Press, 2011. 312 p.
42. Coffey J. Politics, Religion and the British Revolutions: The Mind of Samuel Rutherford. Cambridge : Cambridge University Press, 1997. 298 p. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511585258>.

43. Schilling H. The Reformation and the Rise of the Early Modern State. Chicago : Sixteenth Century Journal Publ., 1986.
44. Lake P. Moderate Puritanism and the Elizabethan Church. Cambridge : Cambridge University Press, 2004. 368 p.
45. Gregg P. King Charles I. Los Angeles: University of California Press, 1984. 496 p.
46. Kishlansky M. A. The Rise of the New Model Army. New York : Cambridge University Press, 1979. 368 p.
47. Fincham K. William Laud and the Exercise of Caroline Ecclesiastical Patronage. *The Journal of Ecclesiastical History*. 2000. Vol. 51, no. 1. P. 69–93. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0022046999002821>.
48. Fissel M. C. The Bishops' Wars: Charles I's Campaigns against Scotland, 1638–1640. Cambridge: Cambridge University Press, 1994.
49. Abbott W. C. The Writings and Speeches of Oliver Cromwell in 4 vols. Cambridge : Harvard University Press, 1937. Vol. 1 : 1599–1649.
50. Usher R. G. The Reconstruction of the English Church in 2 vols. New York : Appleton, 1910. Vol. 2.
51. Parker T. M. The English Reformation to 1558. London, New York : Oxford University Press, 1950. 200 p.
52. Carlton C. Going to the Wars: The Experience of the English Civil Wars, 1638–1651. London : Routledge, 1992. 456 p.
53. Fissel M. C. The Bishops' Wars: Charles I's Campaigns against Scotland, 1638–1640. Cambridge : Cambridge University Press, 1994. 336 p.
54. Warfield B. B. The Westminster Assembly and Its Work. Oxford : Oxford University Press, 1908.
55. Lamont W. Godly Rule: Politics and Religion 1603–60. London : Macmillan, 1969. 200 p.
56. Dering E. A Brief and Necessary Catechism or Instruction. London : [s. n.], 1590.
57. Chadwick O. The Reformation. London : Penguin Books, 1964. 464 p.
58. Donaldson G. The Scottish Reformation. Cambridge : Cambridge University Press, 1960. 242 p.
59. Purkiss D. The English Civil War: A People's History. New York: Harper Perennial, 2007. 528 p.
60. Gardiner S. R. History of England from the Accession of James I to the Outbreak of the Civil War, 1603–1642. New York : AMS Press, 1965. Vol. 3. 443 p.

Sudakov S.M. POLITICAL AND THEOLOGICAL REASONS FOR THE CONVENING OF THE WESTMINSTER ASSEMBLY (1643–1653) IN 17TH-CENTURY ENGLAND

This article examines the political and theological reasons for convening the Westminster Assembly (1643–1653), one of the most important ecclesiastical gatherings in the history of Reformed Protestantism. Based on a comprehensive analysis of primary and secondary sources, the article explores the complex web of factors that led to the creation of this church synod: the conflict between Charles I and Parliament, Archbishop William Laud's reforms, Puritan opposition, the Bishops' Wars with Scotland, and the conclusion of the Solemn League and Covenant in 1643. The author argues that the convening of the Assembly resulted from the convergence of political and religious crises that engulfed the British Isles in the 1630s–1640s. Special attention is paid to the role of Scottish Presbyterian commissioners in shaping the Assembly's agenda and the influence of the Civil War on its work. The political foundations for convening the Assembly are traced to the prolonged conflict between King Charles I and the English Parliament, which began practically from the first days of his reign in 1625. The period of Personal Rule (1629–1640), during which Charles ruled without Parliament, allowed numerous grievances to accumulate regarding his financial policies, religious reforms, and disregard for parliamentary prerogatives. The conflict escalated dramatically when Charles attempted to impose episcopal governance and Laudian liturgy on Scotland, leading to the Bishops' Wars (1639–1640). These military defeats devastated the royal treasury and forced Charles to recall Parliament, which subsequently launched a systematic attack on his political and religious policies. The theological dimensions of the Assembly's convocation were equally significant. Archbishop Laud's reforms, which emphasized liturgical ceremony and clerical hierarchy at the expense of Word-centered preaching, provoked deep alarm among Puritans, who saw in them an attempt to restore Catholicism to the English Church. The severe persecution of those who opposed Laudian reforms created martyrs for the Puritan cause and further radicalized religious opposition. The Root and Branch Petition (1640) and the ensuing Root and Branch Bill demonstrated how far some members of Parliament were willing to go in church reform, calling for the complete abolition of episcopacy. The Solemn League and Covenant (1643) proved decisive in determining the specific direction of the Westminster Assembly's work. This agreement between the English Parliament and Scottish Covenanters was not merely a military alliance but a deeply religious compact that obligated both parties to pursue religious uniformity across three kingdoms. The participation of Scottish commissioners in the Assembly ensured that Presbyterian models of church government would be seriously considered, and that the Assembly's standards would be designed for adoption in both England and Scotland. The composition

of the Westminster Assembly reflected both the diversity of opinion among English Puritans and the strong influence of Scottish Presbyterianism. Although the majority of English members were Presbyterians, there was also a significant Independent minority advocating greater autonomy for local congregations. These internal divisions, combined with external political pressures from Parliament and the rising New Model Army, complicated the Assembly's work and ultimately resulted in its standards being only partially implemented in England during the Interregnum period. The historical significance of the Westminster Assembly can hardly be overstated. Although the English Church never fully adopted the Westminster standards during the seventeenth century, they became normative for the Church of Scotland and later for Presbyterian churches throughout the world. The Westminster Confession of Faith remains one of the most important confessional documents of the Reformed tradition. The Assembly's work represents the high point of seventeenth-century Reformed orthodoxy and demonstrates the capacity of Protestant theology for precise and systematic expression.

Key words: Westminster Assembly, Charles I, Long Parliament, Puritanism, Presbyterianism, Great Remonstrance, Westminster Confession.

Дата надходження статті: 24.11.2025

Дата прийняття статті: 10.12.2025

Опубліковано: 30.12.2025